

มรรค

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ทำความสงบ จิตนี้สงบมาก ตัวนี้หายหมดเลย พอตัวนี้หายหมดเลยนี้ แล้วเขาไม่ทำอะไร เขาจะรอแต่มรรค เขาว่าเขาจะรอสร้างมรรคขึ้นมาไง ตามตำรา อ่านตำรา มาครูบาอาจารย์ว่า “ให้เราสร้างมรรคขึ้นมา” แล้วพอภาวนาไป มีความรู้สึกอยู่แต่ตัวนี้หายหมด ๆ แล้วรอสร้างมรรค เรียบอกว่า “อันนี้มันเป็นมรรคอยู่แล้ว” เขาทำถูกอยู่ แต่ด้วยความเข้าใจผิดของเขา ทำให้เขาไม่ก้าวเดินไปข้างหน้า พอจิตเขาสงบขึ้นมานี้ เขาจะรอว่าสร้างมรรคขึ้นมา ให้หามรรคขึ้นมา มีมรรคขึ้นแล้ว มรรค ๘ มันถึงจะได้วิปัสสนา เขาไม่ยกวิปัสสนาเลย เขาปล่อยให้จิตของเขาเสื่อมไป

เราบอกนี่มันเป็นมรรค มรรคมันมีหลายระดับใช้ไหม อย่างสัมมาอาชีวะเรา เราประกอบอาชีพชอบนี่ก็เป็นมรรค มรรคของเราคือมรรคของโลกียะ ใต้นี้มรรคของชั้นสมณะ มันก็เป็นมรรคอยู่แล้ว คือว่าเหมือนกับขั้น ๕ นี้ ความคิดของเรามันมีอยู่ดั้งเดิม ถ้าเราคิดโดยธรรมชาติของเรา หรือคิดโดยเห็นแก่ตัวนี้มันเป็นโลก คิดแล้วมันมีแต่ความทุกข์ แต่ถ้าเราคิดถึงคุณงามความดี คิดถึงการสร้างกุศล นี่เป็นมรรค

อันนี้ก็เหมือนกัน พอใจที่มันพยายามทำความสงบเข้ามานี้ อันนี้เป็นมรรค เราบอกว่า มันมีมรรคอยู่แล้ว เขาตกใจเลยละ บอกว่า ในการกระทำของเรานี้เป็นมรรค เป็นมรรคใช้ไหม พอมันเป็นมรรคนี่ ยกขึ้นวิปัสสนาหมายถึงว่า เราต้องพิจารณายิ่งขึ้นใจ คือว่าพลิกใจเข้าไปดูกาย เวทนา จิต ธรรม หรือหาเหตุผล อันนั้นถึงจะเป็นมรรค มรรคมันไม่ใช่รอสร้างมรรค ๆ แล้วมรรคมันเป็นนามธรรม

มันเหมือนกับเรากินข้าวอิ่ม ความอิ่มนั้นเกิดจากผลของเรากินข้าวอิ่ม เสร็จแล้วมันก็จะหิวต่อไป เพราะต่อไปแล้วอาหารมันย่อยไปแล้ว มันก็ต้องจางไป ต้องหิวกระหายเหมือนกัน อันนี้

แล้วไปรอผลของความอึดใจใหม่ แต่ไม่เข้าใจว่าผลของความอึดอยู่ตรงไหน แล้วเขาสงสัยงอ้อ
...จริงอยู่ เวลาครั้งแรกพอความสงบขึ้นมานี้ มันจะมีความสุขมาก มีความปลื้มปีติมาก พอครั้งต่อ
ๆ ไปนี่มันจางลง ๆ มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ความสุขครั้งแรก ความเต็มเปี่ยมของสมาธิ

สมาธิเหมือนน้ำเต็มแก้ว พอมันเต็มแก้วแล้วมันก็มีความสุขเท่านั้น ทีนี้ต่อไปแล้วมันก็มี
แต่เสื่อมลง ๆ ถึงว่าต้องสร้างขึ้นมาใหม่ แล้วยกขึ้นวิปัสสนา คืออันที่ความสงบนั้นนะ มันสงบ
แล้ววิปัสสนาได้เลย ไม่ต้องไปรอว่าให้มีมรรคก่อน แล้วมรรคอยู่ที่ไหนละ ตัวเองสร้างมรรค เห็น
ใหม่ ความเข้าใจว่ามรรคมันจะมากอีกขั้นตอนหนึ่งใจ แต่ไม่เข้าใจว่าการกระทำของตัวนั้นนะคือตัว
มรรค

ตัวเราสร้างเหตุผลขึ้นมาในหัวใจนี่คือมรรค มรรคมันจะมีหลาย มีกลาง มีละเอียด
ละเอียดเข้าไป ละเอียดถึงเวลามันเป็นภาวนามยปัญญา นี่ มรรคตัวนั้นมันเป็นมรรคโดยธรรมชาติ
เลย เราจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับมรรคตัวนั้นไม่ได้เลย มันจะเป็นไปโดยธรรมชาติของมัน แต่เริ่มต้นนะ
เราต้องผลัดไสขึ้นไป ๆ ความผลัดไสขึ้นไปนั้นเป็นมรรค เป็นมรรคหมายถึงว่า ถ้าเราเดินขึ้นไป
เราภาวนาขึ้นไป เราทำขึ้นไปนี้ มันจะได้ประโยชน์ไปเรื่อย ๆ ใจใหม่

แต่นี้ไปรอหวังผล ตัวเองสร้างขึ้นมา สร้างขึ้นมาถึงจุดหนึ่งแล้วเข้าใจว่า ในตำราว่าต้อง
สร้างมรรคขึ้นมา ให้มีมรรคก่อน มรรคนั้นคือเป็นอาวุธที่จะเข้าไปวิปัสสนา นี่เข้าไปทำวิปัสสนา
จริง...ถูกต้อง ถ้าใครสอนก็ต้องว่า ต้องมีมรรคขึ้นมา สร้างมรรคขึ้นมา มรรคของโลก มรรคของ
ธรรม มรรคของโลกก็ที่ว่า ทำคุณงามความดีนี้ มันเป็นโลกมันยังผูกพันอยู่ มันยังผูกมัดอยู่ ถ้า
มรรคของธรรมนี้ มันเรื่องจางออก ๆ คลายออก ๆ

นี่ถึงว่า มันต้องสร้างมรรค มรรคนี่ต้องมีขึ้นมา แต่มรรคนี่มันมีขึ้นมาแล้ว มันมีขึ้นมาโดย
เราต้องเข้าใจของเราขึ้นไป ๆ ความเข้าใจของเรา ทีนี้เราไม่เข้าใจ เราไปแยกเลย มันเป็นอัน
เดียวกัน การกระทำนั้นคือมรรค มรรคนั้นมีสัมมาและมีมิจา ความทำผิฉะนั้นเป็นมิจา มิจา
สมาธิ มิจากัมมันโต มิจา... ความเป็นมิจาทั้งหมด มิจาคือในเหตุที่ผิฉะนั้น ถ้าเราทำความผิฉะนั้น
มรรคนี่สร้างให้เราผิฉะนั้น เราถึงลงในทางผิฉะนั้น ถ้ามรรคถูกเราก็สร้างในทางถูก แล้วมรรคนี่มันก็เจริญ

แล้วเสื่อม ๆ เหมือนกัน เพราะสัมมาสมาธิ สติมันก็เจริญแล้วเสื่อม ทุกอย่างมีเจริญขึ้นมาแล้วเสื่อมลง ๆ

ทีนี้ถ้าเราเจริญขึ้นมา เราต้องสร้างฐานขึ้นมา แล้วรักษาฐานของเรา แล้วเราวิปัสสนา วิปัสสนามันก็ก้าวเดินไป ถ้าเป็นสมถะนี่มันเหมือนเรากินข้าวแล้วอิ่ม แล้วมันก็ย่อยอาหารไปแล้วก็ต้องหิวเป็นธรรมดา แต่วิปัสสนาเวลามันขาดนี้ อิ่มเต็มใจ หมายถึงว่า ใจนี้มันเคยประสบความสำเร็จ เราทำงานแล้วเราประสบความสำเร็จขึ้นหนึ่ง ความประสบความสำเร็จขึ้นนั้นมันจะฝังใจไป คิดถึงเมื่อไหร่มันก็ประสบความสำเร็จ เห็นไหม เราประกอบงานขึ้นมา อย่างที่ว่าสิ่งที่มหัศจรรย์นั้นอย่างหนึ่ง แล้วเราทำความสำเร็จเอาไว้ นี่มันเป็นความฝังใจ

อุปุปธรรมก็เหมือนกัน มันไม่มีเจริญแล้วเสื่อม วิปัสสนาไป ๆ จนมันขาดออก ความที่มันขาดออกไปแล้วนี้ มันเป็นความฝังใจ ถึงบอกว่าอริยสัจ ผู้ที่ว่าเป็นอริยบุคคลไม่ลืมในอริยสัจ อริยสัจนั้นจะฝังอยู่ในหัวใจดวงนั้น ไม่มีทางจะคลอนแคลนเลย มันเป็นเรื่องเดียวกับใจนั้น คืออริยสัจฝังอยู่ที่ใจดวงนั้น แล้วใจดวงนั้นรู้จักอริยสัจออกมา อันนี้ถึงบอกว่าเป็นอุปุปธรรม ถ้าอันนี้ถึงจะไม่เสื่อม

สิ่งที่สร้างอยู่นี่มันเจริญแล้วเสื่อม ๆ เพราะเราไม่เข้าใจ เราไม่เข้าใจแล้วเราไม่รักษา ความรักษาเพราะอะไร? เพราะว่ารอมรรค รอเหตุผลที่ ๒ ใจ รอผลที่ ๒ ขึ้นไป สร้างขึ้นมาความสงบ แล้วก็รอเหตุว่ามันจะแปรสภาพเป็นมรรคขึ้นไป นี่เพราะเขาปฏิบัติถูกนะ เขาทำถูก แต่เขาไม่เข้าใจ เขาถึงร้อง “อ้อ...” ร้องอ้อเลยนะ อย่างนั้นแสดงว่าต้องสร้างต่อไป เพราะเขานั่งรออยู่เฉย ๆ

นี่มันเหมือนกับที่เราว่า “น้ำใสแล้วเห็นตัวปลา” ในตำราว่า “น้ำใสเห็นตัวปลา” ในบาลีนะ บอกว่า “น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา” เราให้ทำจิตสงบเข้าไป พอจิตมันสงบขึ้นมาเราก็นั่งรอให้เห็นตัวปลา เพราะเราเอาความเห็นของโลกนี้ไปเทียบใจ ว่าน้ำขุ่นเราจะไม่เห็นปลา พอน้ำใสเราจะเห็นปลา นี่น้ำใสขึ้นมาเห็นปลา มันเปรียบเหมือนโลก

แต่ถ้าเป็นทางธรรม กิเลสมันเหมือนกับปลาตัวนั้น พอกิเลสเหมือนปลาตัวนั้น กิเลสนี้มันเหมือนกับความรู้สึกของเราด้วย กิเลสนี้มันเป็นความรู้สึกของเรา มันความเคยใจของเรา มันแนบมากับใจของเรา พอเราจะทำอะไรกิเลสมันจะรู้ตัว กิเลสมันจะหลบหลีก มันจะพยายามซ่อนเร้นตัวมันเอง ความซ่อนเร้นน้ำใส ๆ นี่มันก็ทำให้ตัวมันเองใสยิ่งกว่าน้ำนั้น พยายามหลบอยู่ในน้ำนั้น ถึงนี้การปฏิบัติธรรมมันยากมันยากตรงนี้ เห็นไหม

ถึงบอกว่าเวลาเรายกขึ้น ใจเราสงบแล้วเหมือนน้ำใส แล้วเรายังต้องพยายามวิปัสสนา เพราะน้ำใสหรือทำความสงบนี้ มันมีมาดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาจารย์อาฬารดาบส เรียนเรื่องทำความสงบ สมาธินี้มีมาดั้งเดิม แต่ในโลกนี้ไม่มีปัญญาในสมาธินั้น พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ เพราะมีปัญญาในสมาธินั้น ปัญญาในสมาธินั้นก็ปัญญาตัวนี้ไง

ปัญญาคือความเพ่งพินิจ แล้วหาไอ้ปลาตัวนั้น แล้วทำลายปลาตัวนั้น พอทำลายปลาตัวนั้น บ๊ีบ ในน้ำนั้นก็ไม่มีปลาที่จะไปแหวกว่ายทำให้น้ำนั้นสั่นไหวต่อไป เพราะปลาตายไปจากน้ำนั้น น้ำนั้นจะใสบริสุทธิ์ แต่ถ้าทำสมาธิอยู่นั้น น้ำนั้นสงบเพราะอำนาจของการกดไว้ของสมาธิ แต่เวลาสมาธินี้เสื่อมลงไป ปลานั้นจะแหวกว่ายอยู่ในน้ำนั้น ทำให้ใจของเราต้องไปอยู่ในอำนาจในความเคลื่อนไหวของน้ำนั้น ทำให้เราเคลื่อนไหวไป

นี่มันต่างกันตรงนี้ ถึงว่าการประพฤติปฏิบัติธรรมมันสำคัญตรงที่ว่า เราจะยกขึ้นไหม สำคัญจริง ๆ นะ ถ้าไม่สำคัญตรงนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องมาตรัสรู้ เพราะเขามีอยู่ดั้งเดิม ไอ้ น้ำใสแล้วเห็นตัวปลานี้ เพราะทำจิตสงบมีอยู่ดั้งเดิม แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้มากกว่านั้น คือปัญญา ปัญญาในปัญญาทองคำ

ปัญญาทางโลกนี้ใครก็มี นักวิทยาศาสตร์มีอยู่แล้วปัญญาทางโลก ปัญญาทางโลกนั้นเป็นปัญญา เป็นเครื่องที่เราแสวงหาจากข้างนอกเข้ามาไว้ในใจ พอเข้ามาไว้ในใจนี้ ไอ้ปลาตัวนั้นมันอยู่ในน้ำนั้น แล้วเราไปหาจอกแทนคือปัญญาที่เราเล่าเรียนศึกษาทางโลกนี้ เหมือนกับเราหาจอกหาแหวนมาประดับน้ำนั้น แล้วปลาอยู่ในน้ำนั้น ฉะนั้นจอกแทนจะเจริญหรือไม่เจริญอาศัยการอยู่ที่น้ำนั้น ความคิดปัญญาของโลกเขาจะเจริญรุ่งเรืองก็อาศัยน้ำคือจิตนั้นเป็นการวิเคราะห์ออกมา

ไฉ้ปลาตัวนั้นมันอาศัยออกมาด้วย ถึงว่าปัญญาของโลกเขากิเลสพาใช้ ใจนั้นมันจะพาใช้

แต่ปัญญาในทางธรรม เห็นไหม จอกแหนก็ออกหมด จอกแหนก็ไม่มี น้ำนั้นน้ำใส แล้วน้ำใสนี้ดูความใสของน้ำนั้น เข้าไปจับปลาที่อยู่ในน้ำนั้น แปลกไหม? เพราะปลาอยู่ในน้ำ เพราะเอาน้ำนั้นเข้าไปจับ ไม่อาศัยจอกแหน ปัญญาทางโลกไม่อาศัยเลย อาศัยแต่น้ำนั้นเข้าไปจับปลา เพราะปลาอยู่ในน้ำ น้ำนั้นไปจับปลา รู้สึกถึงปลาที่วิปัสสนา ปลานี้อาศัยน้ำ ปลานี้อาศัยเราอยู่ วิปัสสนาไป ๆ จนฆ่าปลานั้นตาย ปลาเป็นนามธรรม ปลานี้เป็นสมมุติ บุคลาธิษฐานขึ้นมา ความเคยใจนี้ นามธรรม เป็นนามธรรมหมด

กิเลสนี้เป็นความคิด เป็นนามธรรม แต่ชำระได้ ถ้าชำระไม่ได้มันอกุปปิธรรม ไม่หลุดออกไป ปลานั้นไม่ตายคาน้ำนั้น ไม่มีส่วนที่พิสูจน์ได้ อันนั้นยังไม่ใช่ออกุปปิยะ มันเจริญแล้วเสื่อม ความสงบนี้เจริญแล้วเสื่อม นี่ชุ่มมัวตลอด ใสเดียวก็โดนกวนก็ชุ่ม พอเราทำให้จิตสงบมันก็สงบเดียวโดนกวนอีกมันก็ชุ่ม น้ำนั้นจะชุ่มไปตลอด ชุ่มเพราะธรรมชาติของปลานั้นมันแหวกว่ายอยู่ในน้ำนั้น

แต่ถ้าปลาตายเป็นชิ้น ๆ ๆ เข้าไปนี้ น้ำนั้นไม่มีปลาไปแหวกว่าย มันใสสะอาดโดยธรรมชาติของมัน มันจะบริสุทธิ์ของมันโดยตลอดไป แล้วปลาที่ตายไปนี้ นั่นละเห็นซากศพของมัน นี่ซากศพของมันถึงเห็นอย่างนั้น เป็นนามธรรมอยู่นะ แต่นามธรรมคูสิ ดูเราทำปฏิบัติเข้าไป เห็นไหม เราเกิดนิมิตได้ เราเกิดภาพได้ เราความเห็นได้ อันนี้ก็เหมือนกัน เห็นนอนตายเคลื่อนไหว ซากศพของกิเลสเคลื่อนไหวอยู่อย่างนั้นแหละ ตายเป็นชิ้น ๆ เข้ามา ถึงเป็นอกุปปิธรรม ต้องเป็นอย่างนั้นถึงจะเป็นความจริง